

ВІДТОПОГРАФІЧНІ ОЙКОНІМИ-ПЛЮРАТИВИ

Проаналізовано архаїчні ойконіми-плюративи, в основах яких засвідчено географічну номенклатуру: гідрографічні, орографічні та геоботанічні терміни, лексеми, пов'язані із загальною характеристикою території та ознакою ґрунту.

Ключові слова: архаїчна ойконімія, географічна номенклатура, оніми *pluralia tantum*, географічна назва на **-itji*, ойконім на **-any/*-jany*, твірна основа.

Проанализированы архаические ойконимы-плюративы, в основах которых репрезентировано географическую номенклатуру: гидрографические, орографические и геоботанические термины, лексемы, отображающие общую характеристику территории и признаки почвы.

Ключевые слова: архаическая ойконимия, географическая номенклатура, онимы *pluralia tantum*, географические названия на **-itji*, ойконимы на **-any/*-jany*, производная основа.

The article deals with the analysis of the archaic plurative placenames which derivation stems represent the geographical nomenclature: hydrographic, orographic and geobotanical terms, lexical items denoting the common characteristic of the territory and soil peculiarities.

Keywords: archaic placename, geographical nomenclature, *pluralia tantum* proper names, geographical names ending in **-itji*, placenames ending in **-any/*-jany*, derivation stem.

До архаїчної ойконімії належать оніми *pluralia tantum*. Розглянемо лише два типи назв-плюративів: ойконіми на **-itji* та **-any/*-jany*. Серед них вагома частина мотиваційно пов'язана з географічною номенклатурою. Це не випадково, адже традиційно первинне значення цих онімів визначаємо як таке, що вказує на ознаку території за різними параметрами. Аналіз твірних основ архаїчної ойконімії з цими формантами свідчить про те, що апелятиви, які вказували на групу людей, мали зв'язок із семантикою географічних реалій, часто їх ознакою (згадаймо етноніми: бужане, деревляне, поляне, дрегъвичи, кривичи тощо), тому абсолютно доречним цю частину ойконімів-*pluralia tantum* називати відтопографічними.

Мета статті – дослідити ті географічні назви-плюративи на **-itji* та **-any/*-jany*, в основах яких виявлено топографічні апелятиви,

з'ясувати різновиди географічної номенклатури, що послужила формуванню цих пропріативів.

Виділяємо такі види географічної номенклатури як

Гідрографічні терміни:

Вікно – невеличке озерце, заглиблення в драговині, болоті (СУМ, I, 671) > вікняни – люди, які поселилися поряд вікна тощо > **Вікняни**; І-Фр., Тлумацький; **2011**, ЕДУАТУ; **1441**, AGZ, XIII, 99 (*тут і далі подаємо найпізнішу та найранішу фіксації ойконіма*). **Okosznicze**; Галицька земля – Грималів; **1457**, AGZ, XII, 253.

Кал – болото, бруд (ЕСУМ, II, 345) > люди, які поселилися на такому місці, де кал був ознакою території > **Calnicze**; Летичівський пов.; **1545**, MRPS, IV, III, № 22175. **Кальничі**; Кременецький пов.; **1596**, СРУкр., 413.

Калуга – болото, драговина, бруд, калюжа (Ф., II, 170) > калужани – люди, які живуть на болоті тощо > **Калужани**; Львів – Мостиська – Судова Вишня; **1893**, SORG, 353; **1785–1788**, ЙФМ, 138.

Корито – те саме, що річище. Частина ґрунту, по якій тече річка, зветься річище, або корито (СУМ, IV, 291) > коритняни – люди, які живуть у кориті тощо > **Коритняни**; Зк., Ужгородський; **2011**, ЕДУАТУ; **1387**, ЕДУАТУ.

Криниця – колодязь, джерело > криничани – люди, які живуть біля криниці тощо > **Криничани**; Хм., Дунаєвецький; **2011**, ЕДУАТУ; **1441**, AGZ, XIV, 504.

Мерва – м'ята, терта або попріла солома, гній; грузьке болото (ЕСУМ, III, 438) > люди, які поселилися на мерві > **Мервичі**; Льв., Жовківський; **2011**, ЕДУАТУ; **1377**, AGZ, II, 11.

Мокра/Моква/Мокляк – моква, мокре місце (СУМ, IV, 781) > люди, які поселилися на мокрому місці > **Мокряни**; Льв., Дрогобицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1441**, AGZ, XIII, 109. **Мокряни Великі**; Льв., Мостиський; **2011**, ЕДУАТУ; **1531**, AS, V, 259. **Мокряни Малі**; Льв., Мостиський; **2011**, ЕДУАТУ; **1531**, AS, V, 259. **Mokratycze**; Житомир; **1618**, ŻDz, XXI, 246; **1545**, Арх., VII, I, 126–127.

Озеро > люди, які осіли біля озера тощо > **Озеряни**; Вл., Луцький; **2011**, ЕДУАТУ; **1583**, ŻDz, XIX, 85. **Озеряни**; Вл., Сєнкевичівський; **1946**, УкрАТП, 1938. **Озеряни**; Вл., Турійський; **2011**, ЕДУАТУ; **1569**, ВГС, I, №4, 109. **Озеряни**; Жт., Брусилівський; **1946**, УкрАТП, 361; **1579**, АЗР, III, 250. **Озеряни**; Жт., Олевський; **1946**, УкрАТП,

1275; **1662**, Арх., VII, III, 126. **Озеряни**; І-Фр., Галицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1649**, Ж, V, 4, 5, 33. **Озеряни**; І-Фр., Тлумацький; **2011**, ЕДУАТУ; **1452**, MRPS, IV, III, № 398. **Озеряни**; Рв., Дубенський; **2011**, ЕДУАТУ; **1396**, AS, I, 20. **Озеряни**; Тр., Борщівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1565**, ŻDz, XIX, 193, 222. **Озеряни**; Тр., Бучацький; **2011**, ЕДУАТУ; **XVII–XVIII ст.**, Скочиляс, 30, 123, 232. **Озеряни**; Тр., Зборівський; **1946**, УкрАТП, 754. **Озеряни**, (кол. н. Болград); Хрс., Генічеський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 280. **Озеряни**; Чрг., Бобровицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1764**, ГУКПереяслав, 166. **Озеряни**; Чрг., Варвинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1799–1801**, ОЛУ, 157. **Озеряни**, х.; Рв., Дубнівський; **1946**, УкрАТП, 625. **Jezierzany**; Жидачів; **1770**, AGZ, XXIII, 606. **Озеряни-Лаврівські**; Вл., Луцький; **1946**, УкрАТП, 1035. **Озеряни Нові**; Вл., Луцький; **1946**, УкрАТП, 1033. **Озеряни Нові**; Жт., Брусилівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1460**, ЕДУАТУ. **Озеране**, к.; Луцький у.; **1911**, СпВолГ, 284. **Озеране**, пос.; Луцький у.; **1911**, СпВолГ, 284. Можливо, **Ozarowicze**; Київське воєвод.; **1618**, ŻDz, XXI, 303. **Озаричі**; См., Конотопський; **2011**, ЕДУАТУ; **1676**, Борисенко, 175. **Озаричи**; Любешів; **1559**, Рев., 1.

Ночви – довгаста посудина для домашнього вжитку: виготовлення тіста, прання білизни, купання тощо (СУМ, V, 448). Очевидно, метафорично (пор., корито – Коритяни) > люди, які поселилися у/при ночвах тощо > **Ночвань**; Луцьк; **1604**, Арх., VI, I, 292.

Потік > люди, які поселилися біля потоку тощо > **Поточани**; Тр., Бережанський; **2011**, ЕДУАТУ; **1375**, ЕДУАТУ.

Став – водоймище з непроточною водою; місце розлиття річки, струмка перед загатою (СУМ, IX, 624) > люди, які живуть біля ставка тощо > **Ставичани**; Хм., Славутський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 134. **Ставчани**; Льв., Пустомитівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1396**, AGZ, II, 37, 96, 97, 137. **Ставчани**; Хм., Новоушицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1616**, ЕДУАТУ. **Ставчани**; Чрц., Кіцманський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 373; **Ставчани**; Чрц., Хотинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 645.

Ставище – місце, де був ставок (СУМ, IX, 633) > люди, які поселилися на ставищі > **Ставищани**; Хм., Білогірський; **2011**, ЕДУАТУ; **1576**, ЕДУАТУ.

Орографічні терміни:

Берег – край землі, що межує з поверхнею річки, озера; узбіччя, обочина (шляху, провалля, ущелини тощо) (СУМ, I, 158) > люди, які поселилися на березі чогось > **Бережани**; Льв., Пустомитівський;

2011, ЕДУАТУ; **1515**, *ŹDz*, XVIII, I, 156. **Бережаны**; Луцьк – Квасилів; **1690–1698**, Арх., I, IX, 740; **1470**, AS, I, 65. **Бережани**; Тр., Бережанський; **1946**, УкрАТП, 4; **1375**, ЕДУАТУ. **Brzeszany**; Коломийський пов.; **1475**, AGZ, VI, 184. **Бережыче**; Любешів – р.Стохід; **1646**, АВАК, XXVIII, 238; **1555–1556**, ПКПКК, 81. **Brzesnycze**; Самбір; **1521**, MRPS, IV, I, № 3925.

Брижа/і – дрібні хвилі; складки на одязі, халявах чобіт; зморшки (СУМ, I, 234). Очевидно, метафорично > люди, які поселилися на нерівній території > **Брижани**; Пл., Новосанджарський; **1946**, УкрАТП, 2184.

Вижній > люди, які поселилися вище порівняно з іншими нижніми > **Вижняни**; Льв., Золочівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1389**, ZDM, 67.

Горб > люди, які поселилися на/при горбі > **Горбани**, с.; Переяславський у.; **1904**, СпПолтГ, 842; **1787**, ОКН, 246. **Горбани**, х.; Кременчуцький у.; **1904**, СпПолтГ, 448. **Горбани**, х.; Кременчуцький у.; **1904**, СпПолтГ, 460. **Горбовичі**; Кв.; Києво-Святошинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1624**, *ŹDz*, XXI, 373. **Горбовичи**; Кременецький пов.; **1650**, Арх., III, IV, 404.

Гора > люди, які поселилися на/при горі > **Горяни**; Зк., Ужгородська округа; **1946**, УкрАТП, 436. **Горяни**; Льв., Жовківський; **2011**, ЕДУАТУ; **1893**, SORG, 427. **Горяни**; Вн., Барський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 258. **Horicze**; Олевськ – Рокитне – Словечне; **1613**, *ŹDz*, XXI, 197; **1545**, Арх., IV, I, 46, 48. Пор., **Погоричі**; См., Глухівський; **2001**, ІСОУ, 246; **1946**, УкрАТП, 2304.

Дебра – зарослі місця (СУМ, II, 228), первинне значення – заглибина, яма, долина, яр (ЕСУМ, II, 20) > люди, які поселилися в такому місці > **Debriany**; Борщів; **1893**, SORG, 40.

Долина > люди, які поселилися в долині > **Долиняни**; І Фр., Рогатинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1440**, AGZ, XIV, 79. **Долиняни**; Льв., Городоцький; **2011**, ЕДУАТУ; **1443**, ЕДУАТУ. **Долиняни**; Чрц., Хотинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 625. **Долиняни**; Вн., Мурованокуриловецький; **2011**, ЕДУАТУ; **1530**, *ŹDz*, XIX, 170.

Кривий > люди, які поселилися на нерівному, кривому місці > **Кривичі**; Льв., Золочівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1453**, AGZ, XIV, 368. **Кривичі**; Рв., Рівненський; **2011**, ЕДУАТУ; **1552**, Арх., VII, I, 159. **Kriwicze**; Більшівці – р.Нараївка; **1421**, AGZ, II, 66. **Krzywicze**; Перемишль; **1509**, АДГВК, 844. **Кривичи**; Ковель; **1848**, **1838**, ВТКВол, 8; **1570**, *ŹDz*, XIX, 22.

Кут > люди, які поселилися в куті//углі > **Cutkowicze**; Сатанів; **1542, 1530**, *ŻDz*, XIX, 164; **1469**, *ŻDz*, XVIII, I, дод. 51. Пор., **Pokutnycze**; Поділля; **1545**, Арх., VIII, I, 115; **1469**, *ŻDz*, XVIII, I, дод. 40. **Uhlany** (Uhly); Київська земля; **кін. XVI–поч. XVII ст.**, *ŻDz*, XXII, 614.

Луг – низина (СУМ, IV, 552) > люди, які поселилися на лузі > **Лужани**; Чрц., Кіцманський; **2011**, ЕДУАТУ; **1728**, Гал. л., II, 108.

Лука – рівна місцевість, укрита трав'янистою рослинністю, дуго-подібний вигин русла річки або берега річки, моря (СУМ, IV, 553) > люди, які поселилися на луці > **Лучани**; Льв., Жидачівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1461**, AGZ, VI, 66. **Łuczycze**; Корець; **поч. XIX ст.**, ГОВГ, 12–13; **1765**, Арх., V, II, 1, 73. **Łuczycze**; Сокаль; **1751**, ЦДІАЛ, II, I, 219/157; **1495**, AGZ, XIX, 434. **Лучицы**; Луцьк; **поч. XIX ст.**, ГОВГ, 25; **1437**, АЛМ, № 6. **Лучичі**; Вл., Ратнівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1628**, *ŻDz*, V, 160. **Łuczycze**; Овруч; **1718**, ЦДІАК, II, I, 17/33 зв.

Поділ – низько розташована місцевість, низина (СУМ, VI, 746) > люди, які поселилися на подолі > **Подоляни**; Льв., Бродівський; **1946**, УкрАТП, 139; **1524**, MRPS, IV, II, №13989, 22811. **Подоляни**; Рв., Гощанський; **2011**, ЕДУАТУ; **1545**, ЕДУАТУ. **Подоляни**; Тр., Шумський; **1946**, УкрАТП, 1686; **1507**, AS, III, 47. **Подоляни**; Хм., Кам'янець-Подільський; **2011**, ЕДУАТУ; **1491**, ЕДУАТУ. **Подоляни**; Хм., Старосинявський; **2011**, ЕДУАТУ; **XVII ст.**, Кр., 518.

Поляна – рівнина, невеликий луг (СУМ, VII, 107) > люди, які поселилися на поляні > **Поляни**; Льв., Жовківський; **2011**, ЕДУАТУ; **1674**, AGZ, X, 325. **Поляни**; Льв., Золочівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1848**, СРУкр., 451. **Поляни**; Рв., Березнівський; **1946**, УкрАТП, 52; **1571**, Арх., VIII, IV, 131. **Поляни**; Тр., Збаразький; **2011**, ЕДУАТУ; **1703**, Арх., III, II, 525. **Поляни**; Хм., Волочиський; **2011**, ЕДУАТУ; **1623**, *ŻDz*, XXI, 637. **Поляни**; Чрц., Сторожинецький; **1946**, УкрАТП, 600. **Поляны**, д.; Староконстантинівський у., **1911**, СпВолГ, 320. **Поляны**, к., Ровенський у.; **1911**, СпВолГ, 320.

Розсоха/Росоха – місце, де що-небудь розгалужується (звичайно, надвоє) (СУМ, VIII, 813) > люди, які поселилися на такому місці > **Росошани**; Чрц., Кельменецький; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 344; **1622**, ККДокКАК, 41.

Геоботанічні терміни:

Береза > люди, які поселилися на такому місці, де береза була ознакою території > **Березани**; Поділля – Кам'янець – р. Прут; **1565**,

Арх., VII, II, 214; **1416**, AGZ, V, 39. **Brzesczyany**; Галицька земля – Перемишль; **1438**, AGZ, VIII, 62. **Berezowicze**; Коростишів; **1618**, *ŹDz*, XXI, 217, 228, 258, 274. **Березовичі**; Вл.; Володимир-Волинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1287**, Ипат., II, 215.

Берест – листяне дерево (СУМ, I, 160) > люди, які поселилися на такому місці, де берест був ознакою території > **Берестяне**; Вл., Цуманський; **1946**, УкрАТП, 2217; **1570**, Ж, VII, 35, 40. **Берестяни**; Др., Старосамбірський; **1946**, УкрАТП, 870; **1497**, MRPS, II, №773. **Berestowicze**; Костопіль; **1765**, Арх., V, II, 1, 74.

Біб//бібсько – місце, де ріс/росте біб > люди, які поселилися на такому місці > **Бібщани**; Лв., Золочівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1454**, ЕДУАТУ.

Верба > люди, які поселилися на такому місці, де верба була ознакою території > **Вербани**; Од., Великомихайлівський; **2001**, СГНУ, 66. **Вербляни**; Лв., Буський; **2011**, ЕДУАТУ; **1456**, AGZ, V, 196. **Верб'яни**; Лв., Куликівський; **1946**, УкрАТП, 984; **1515**, *ŹDz*, XVIII, I, 164. **Вербичі**; Чрг.; Ріпкинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1583**, *ŹDz*, XIX, 148. **Вербичі**; Луцький пов.; **1576**, СРУкр., 372.

Вільха//ольха > люди, які поселилися на такому місці, де вільха була ознакою території > **Вільшани**; Вл., Горохівський; **1946**, УкрАТП, 264. **Вільшани**; Зк., Хустський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 493. **Вільшани**; Лг., Троїцький; **2011**, ЕДУАТУ. **Вільшани**; Пл., Полтавський; **1946**, УкрАТП, 2789. **Вільшани**; Хм., Волочиський; **2011**, ЕДУАТУ; **1880**, ЕДУАТУ. **Вільшани**; Хрк., Дергачівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1650**, ЕДУАТУ. **Вільшани**; Чрг., Іваницький; **1946**, УкрАТП, 410. **Вільшани Вищі**; Пл., Полтавський; **2001**, СГНУ, 77. **Вільшани Нижні**; Пл., Полтавський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 2730. **Ольшани**; Вл., Камінь-Каширський; **2011**, ЕДУАТУ. **Ольшани**; Вл., Луцький; **1946**, УкрАТП, 1046; **1468**, AGZ, X, 9, 266, 270. **Ольшани**; Вл., Торчинський; **1946**, УкрАТП, 2101. **Ольшани**; Вр., Лозно-Олександрівський; **1946**, УкрАТП, 605. (z) **Olchowicz**; Подільська земля; **1469**, *ŹDz*, XVII, I, дод. 46. **Вільховичі**; Львівська єпархія; **1775**, Скочиляс Лв, 308.

Греча/гречка > люди, які поселилися на такому місці, де гречка була ознакою території > **Гречани**; Лв., Краковецький; **1946**, УкрАТП, 865. **Гречани**; Поділля; XVIII ст., Кр., 495; **1661**, Арх., VII, II, 516. **Гречани**; Пл., Кишеньківський; **1946**, УкрАТП, 1135.

Дерево > люди, які поселилися на такому місці, де дерева були ознакою території > **Деревляни**; Льв., Кам'янка-Бузький; **2011**, ЕДУАТУ; **1464**, AGZ, VII, 105. **Деревчаны**; Луцьк; **1536**, Арх.Сб., 75. **Деревичи**; Полонне; **1848**, **1838**, ВТКВол, 27. **Деревичі Великі**; Жт., Любарський; **2011**, ЕД УАТУ; **1573**, ЦДІАК, XXV, I, 14/435.

Дуб > люди, які поселилися на такому місці, де дуб був ознакою території > **Dambrowlany**; Галич; **1444**, AGZ, XII, 123, 130, 201. **Добрівляни**; Льв., Дрогобицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1470**, AGZ, XVIII, 18, 24, 38, 141, 327. **Добрівляни**; Льв., Жидачівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1549**, AGZ, X, 56. **Добрівляни**; Льв., Стрийський; **2011**, ЕДУАТУ; **1589**, ŻDz, XVIII, 41. **Добрівляни**; Тр., Заліщицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1440**, ЕДУАТУ. **Добровляни**; І-Фр., Калуський; **2011**, ЕДУАТУ; **1450**, AGZ, XIV, 298, 497. **Добровляни**; І-Фр., Тисменицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1378**, ЕДУАТУ. **Дубляни**; Льв., Жовківський; **2011**, ЕДУАТУ; **1442**, AGZ, XIV, 50, 278, 477. **Дубляни**; Льв., Самбірський; **2011**, ЕДУАТУ; **1447**, AGZ, XIII, 231, 282, 304. **Дубляни**; Рв., Демидівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1432**, ЕДУАТУ. **Дубовичи**, с.; Глухівський пов.; **1799–1801**, ОЛУ, 151. **Dubowycze**; Калуш; **1515**, ŻDz, XVIII, I, 169. **Dubice**; Константанів – р. Білка; **1650**, АВАК, XXXIII, 376. **Дубовичі**; См., Кролевецький, Дубовицька сільрада; **2011**, ЕДУАТУ; **1687**, Лаз., II, 394. Пор., **Dubrzelicze**; Самбір; **1535**, MRPS, IV, II, № 17173. **Дубриничі**; Зк.; Перечинський; **2011**, ЕДУАТУ. **Дубчичи**; Сосницька сотня; **1730**, **1729**, ГСЧП, 125.

Комиш > люди, які поселилися на такому місці, де комиш був ознакою території > **Комишани**; Хрс., м. Херсон, Комсомольський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 66.

Корчі > люди, які поселилися на такому місці, де корчі були ознакою території > **Корчани**; См., Лебединський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 812.

Куст > люди, які поселилися на такому місці, де кущі були ознакою території > **Кустичи**; Брацлавське воєв.; **1599**, Кр. II, 723. **Кустичи**, с.; Стародуб; **1716**, УПП, 450. **Кустичи Бряновы**, с.; Стародубський пов.; **1799–1801**, ОЛУ, 143. **Кустичи Волокитины**; Стародубський пов.; **1799–1801**, ОЛУ, 143; **1713**, УПП, 443. **Кустичі**; Вл., Турійський; **2011**, ЕДУАТУ; **1494**, AS, III, 25.

Липа > люди, які поселилися на такому місці, де липа була ознакою території > **Липаны**, пос., Луцький у., **1911**, СпВолГ, 214. **Липляни**;

Вл., Ківерцівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1545**, Арх., IV, I, 49. **Липляни**; Жт., Малинський; **1946**, УкрАТП, 1672; **1578**, Арх., V, II, 383. **Липляны Старые**; Київ; **1691**, Арх., VI, I, пр. 207. **Липовани**; Чрц., Вижницький; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 98. **Липчани**; Вн., Могилів-Подільський; **1946**, УкрАТП, 1716; **1622**, Кр., 473. **Липяне**, с., Овруцький у., **1911**, СпВолГ, 214. **Липяны**, д., Луцький у., **1911**, СпВолГ, 214. **Липичи**; Камінь-Каширський; **1848**, **1838**, ВТК Вол, 3. **Липичи**; Житомирщина; **1652**, Арх., III, IV, 656, 670. **Lipowicze**; Гологори – Зашків; **1628**, AGZ, XX, 255. **Lipowicze**; Подільське староство; **1566**, *ŻDz*, XIX, 201.

Лопух > люди, які поселилися на такому місці, де лопух був ознакою території > **Лопушани**; Тр., Зборівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1545**, MRPS, IV, III, № 21931.

Луб//луб'я – внутрішня частина кори листяних дерев, що межує з деревиною (СУМ, IV, 551) > люди, які поселилися на такому місці, де луб був ознакою території > **Lubiana**; Львів – Щирець; **1893**, SORG, 308; **1444**, AGZ, XIV, 145. **Łubiany**; Київ; **1618**, *ŻDz*, XXI, 246. **Łubiany Wielkie**; Львівська земля; **1692**, AGZ, X, 367.

Мох > люди, які поселилися на такому місці, де мох був ознакою території > **Имшане**; Глухів; **1779**, ОНСН, 456. **Мшани**; Ратно; **1565**, Арх., VII, II, 313. **Мшани**; Тр., Зборівський; **1946**, УкрАТП, 565.

Плісень > люди, які поселилися на такому місці, де плісень була ознакою території > **Плісняни**; Тр., Зборівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1649**, Ж, V, 225. Пор., **Плешевичі**; Льв., Мостиський; **2011**, ЕДУАТУ; **1385**, AGZ, VII, 34.

Рогоза – багаторічна трав'яниста рослина родини рогозових (СУМ, VIII, 591) > люди, які поселилися на рогозі > **Рогожани**; Вл., Володимир-Волинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1566**, ВГС, I, № 1, 59.

Ясен > люди, які поселилися на такому місці, де ясен був ознакою території > **Ясеничі**; Рв.; Рівненський; **2011**, ЕДУАТУ; **1545**, Пам., IV, 2, 81, 105. **Jasienice**; Дрогобич – Турка; **1629**, ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, 1072/378; **1436**, AGZ, XIII, 14.

Географічна номенклатура, пов'язана із загальною характеристикою території:

Бір > люди, які поселилися біля/в бору > **Боровичі**; Вл., Маневицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1570**, *ŻDz*, XIX, 9. **Боровичі**; См., Середино-Будський;

2011, ЕДУАТУ; **1654**, АЮЗР, X, 824. **Боровичі**; Черкаси; **1644**, ГУК, 59.

Гай > люди, які поселилися біля/в гаю > **Гасвичі**; Жт., Овруцький; **2011**, ЕДУАТУ; **1571**, *ŹDz*, XX, 37.

Лан > люди, які поселилися біля/на лану > **Лановичі**; Льв., Самбірський; **2011**, ЕДУАТУ; **1425**, AGZ, XIX, 573.

Ліс > люди, які поселилися біля лісу чи в лісі > **Лісовичі**; Кв., Таращанський; **2011**, ЕДУАТУ; **1665**, АЮЗР, VI, 25. **Лісевичі**; Льв., Пустомитівський; **2001**, ІСОУ, 242; **1396**, AGZ, II, 37. **Лісничі**; Вінниця; **1765**, Арх., V, II, 2, 192. **Лісовичі**; Кв., Вишгородський; **2011**, ЕДУАТУ; **1700**, ЕДУАТУ.

Острів > люди, які поселилися на острові, на відокремленому місці > **Ostrowice**; Сокаль; **1787**, ЦДІАЛ, XIX, 117.

Географічна номенклатура, пов'язана із характеристикою ґрунту:

Глина > люди, які поселилися на глині > **Глиняни**; Льв., Золочівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1395**, ZDM, 133.

Жужело/жужелиця – залишки після згоряння твердого палива; нагар (СУМ, II, 545) > люди, які поселилися на згарищі > **Жужеляни**; Житомирський пов., **1633**, СРУкр., 460. **Жужеляни**; Льв., Сокальський; **2011**, ЕДУАТУ; **2001**, СГНУ, 152.

Зола – деревний попіл (СУМ, III, 679) > люди, які поселилися на такому місці, де зола була ознакою землі/території > **Zolany**; Київське воєвод.; **1624**, *ŹDz*, XXI, 371.

Камінь > люди, які поселилися на кам'янистій землі > **Кам'янчани**; Дн., Криничанський; **2011**, ЕДУАТУ; **2001**, СГНУ, 188.

Короста – струп, короста, парші (ЕСУМ, III, 41) > люди, які поселилися на такому місці, де короста була ознакою території > **Corostenicze**; Галицька земля; **1444**, AGZ, XII, 122. Пор., **Коростовичі**; І-Фр., Галицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1535**, **1407**, AGZ, VII, 50.

Пісок > люди, які поселилися на піщаній землі > **Піщани**; Льв., Стрийський; **2011**, ЕДУАТУ; **1946**, УкрАТП, 967. **Пищане**; Брацлав – Черкаси; **1734**, Арх., III, III, 104; XVII ст., Арх., VII, III, 315.

Попіл > люди, які поселилися на попелищі > **Попеляни**; Льв., Пустомитівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1564**, **1565**, Ж, III, 368.

Рижий > люди, які поселилися на такому місці, де земля була руда тощо > **Рижани** Жт., Володарсько-Волинський; **1946**, УкрАТП, 425.

Рижани; Жт., Володарсько-Волинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1537**, AS, IV, 573, 579. **Рижани**; Лв., Буський; **2011**, ЕДУАТУ; **1893**, SORG, 670.

Орати/розорювати > люди, які поселилися на ораній/розораній землі > **Розворяни**; Лв., Золочівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1389**, ZDM, 68. **Оране**; Кв., Іванківський; **1946**, УкрАТП, 717; **1600**, *ŹDz*, XXI, 47, 333, 507. **Орани**; Лв., Бродівський; **2011**, ЕДУАТУ; **1600**, ЕДУАТУ. **Орані**; Вл., Володимир-Волинський; **2011**, ЕДУАТУ; **1545**, Пам., IV, II, 26, 115. **Orenicze**; Київське воєвод.; **1631**, Арх., VII, I, 392. **Orinniczy**; Брацлавський пов.; **1545**, Арх., VI, I, 26.

Сох/Сух(ий) > люди, які поселилися сухому місці > **Сохани**; См., Білопільський; **1946**, УкрАТП, 81. **Сохани**; См., Білопільський; **1946**, УкрАТП, 103. **Sochany**; Львів – Рава-Руська; **1893**, SORG, 432; **1473**, AGZ, XVII, 431. **Сушани**; Жт., Олевський; **2011**, ЕДУАТУ; **1445**, ЕДУАТУ. **Сушаны**, д.; Новгород-Сіверський пов.; **1799–1801**, ОЛУ, 141. **Суцани**; Кв., Кагарлицький; **2011**, ЕДУАТУ; **1628**, *ŹDz*, XX, 66, 184. **Sochowicze**; Київське воєвод.; **1688**, ЦДІАК, ф.2, оп.1, 4/119 зв. **Сошичи**; Кременець; **1694**, ЛДМУМ, Бібл., 200416/88. **Сушивичи**, х.; Новоградволинський; **1911**, СпВолГ, 388. **Szuszyce**; Добромиль; **1676**, ЦДІАЛ, ф.13, оп.1, 1073/28; **1508**, *ŹDz*, XVIII, I, 112.

Черлений/червлений – темно-червоний (СУМ, XI, 296) > люди, які поселилися на такому місці, де земля була червона, руда тощо > **Черляни**; Лв., Городоцький; **2011**, ЕДУАТУ; **1408**, AGZ, IX, 17.

До відтопографічних зараховуємо і так звані назви-орієтири, які вказували на розташування об'єкта на території за допомогою прийменників-префіксів (за-, на-, під-, по- тощо): *Загоряни, Нагоряне, Підгіряни, Залужани, Підлужани, Zaluczany, Замшани, Залешане, Зарічани, Порічани, Зарожани, Zablutowicze, Заворичі, Zadubrowicze, Zamoszczzi, Zaprudyczy, Zawadzycze, Zawadnice, Zawalowicze та ін.*

Географічна номенклатура є вагомою частиною твірних основ ойконімів на ***-itji** та ***-any/*-jany**. Це закономірно, адже в минулому в назвотворенні людина акцентувала увагу на тому, що її оточує, що було важливим у її життєдіяльності, а важливішим, ніж природні реалії, не було нічого. Отже, усе, пов'язане із водою, рельєфом, якістю та обробітком землі, рослинністю та місцем у цьому природному просторі самої людини, зреалізовано в назвах на ***-itji** та ***-any/*-jany**, які творилися насамперед семантичним способом у переважній більшості від номінацій групи людей за якоюсь ознакою, і аж після цього відбувався перехід назви колективу на назву території, де він осів.

**СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ
ТА ЇХНІХ СКОРОЧЕНЬ**

- АВАК** Акты, издаваемые комиссиею, высочайше учрежденною для разбора древних актов в Вильне : в 12 т. – Вильно : Тип. Губ. правл., 1865–1883. – Т. 2 : Акты Брестского земского суда. – Х., 1867. – 361 с.; 1870. – Т. 3 : Акты Брестского гродского суда. – Х., 1870. – 416 с.
- АДГВК** Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти / О. Купчинський. – Львів : НТШ, 2004. – 1284 с.
- АЗР** Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией. – СПб., 1863–1892. – Т. I–XV.
- АЛМ** Акты литовской метрики [собр. Ф. И. Леонтовичем]. – Варшава : Тип. Варшавского учебного округа, 1896–1897. – Вып. 1. – 170 с.; Вып. 2. – 200 с.
- Арх.** Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов. – К. : Университетская тип., 1859–1914. – Ч. 1–6.
- Арх. Сб.** Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси / Управление Виленского учебного округа. – Вильно, 1867. – Т. 1. – 409 с.
- АЮЗР** Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией : в 15 т. – СПб., 1863–1892.
- Борисенко** Борисенко В. Й. Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. / В. Й. Борисенко. – К. : Наук. думка, 1986. – 264 с.
- ВГС** Володимирський Гродський Суд. Подокументні описи актових книг / [наук. ред. Г. Боряк, Л. Демченко]. – К. : Архівні зібрання України. Спеціальні довідники, 2002. – Вип. 1. – Спр. 1–5 (1566–1570). – 226 с.

- ВТК Вол. Военно-топографическая карта Волынской губернии. 1838–1848 гг. / Военно-топогр. отдел Главного Штаба. – М., 1855. – 32 с.
- Гал. л. Сводная галицко-русская летопись с 1600 по 1700 год [сост. А. С. Петрушевич]. // Литературный сборник. – Львов, 1874.
- ГОВГ Генеральное описание Волынской губернии. Карта Волынской губернии двенадцати поветов. (Поч. XIX ст.). – Фотокопія № 1721–IV // Наукова бібліотека нац. ун-ту ім. Івана Франка у Львові.
- ГСЧП Генеральное следствие о маестностях Черниговского полка (1729–1730 гг.) : экстракт 1731 году генваря 10 дня / [ред. А. Лазаревского]. – Чернигов, 1892. – 508 с.
- ГУК Кривошея В. Генеалогія українського козацтва. Нариси історії козацьких полків / В. Кривошея. – [2-е вид., випр.]. – К. : Стилос, 2004. – 392 с.
- ГУК Переяслав Кривошея В. Генеалогія українського козацтва. Переяславський полк / В. Кривошея. – К. : Стилос, 2004. – 420 с.
- ЕДУАТУ Україна. Адміністративно-територіальний устрій : електронний довідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gska2.rada.gov.ua>
- ЕСУМ Етимологічний словник української мови : у 7 т. / [редкол. : О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1983. – Т. 1. – 632 с.; 1985. – Т. 2. – 570 с.; 1989. – Т. 3. – 648 с.; 2006. – Т. V. – 704 с.
- ІСОУ Бучко Д. Інверсійний словник ойконімів України / Д. Бучко. – Люблін, 2001. – 327 с.
- Ипат. Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей. – СПб., 1843. – Т. II. – 938 с.
- ЙФМ Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів / [відп. ред. П. Захарчишина]. – К. : Наук. думка, 1965. – 356 с.

- ККДокКАК Каталог колекції документів Київської археографічної комісії 1369–1899 / [упоряд. Я. Р. Дашкевич, Л. А. Проценко, З. С. Хомуцька]. – К. : Наук. думка, 1971. – 182 с.
- Кр. Крикун М. Кількість і структура поселень Подільського воєводства в першій пол. XVII століття / М. Крикун // Записки НТШ. Праці іст.-філософ. секції. – Львів, 2002. – Т. 243. – С. 374–521.
- Лаз. Лазаревский А. М. Описание старой Малороссии. Материалы для истории заселения, землевладения и управления : в 3 т. / А. М. Лазаревский. – Репринт. изд. 1888–1902 гг. – СПб. : Альфарет, 2014. – Т. 1 : Полк Стародубский. Вып. 1–2. – 524 с.; Т. 2 : Полк Нежинский. – 556 с.; Т. 3 : Полк Прилуцкий. – 462 с.
- ЛДМУМ Бібл. Львівський музей українського мистецтва. Фонд рукописів і стародрукованих книг. № 200416, 350812, 350905, 490505.
- ОКН Описи Київського намісництва 70–80 років XVIII ст. / [за ред. П. С. Соханя]. – К. : Наук. думка, 1989. – 392 с.
- ОЛУ Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст. / [упоряд. Т. Б. Ананьєва ; ред. кол. П. С. Сохань и др.]. – Репр. воспроизведение изд. – К. : Наук. думка, 1997. – 326 с. : карти, плани.
- ОНСН Опис Новгород-Сіверського намісництва (1779–1781) / [ред. П. Федоренко ; Археогр. Комісія ВУАН]. – К. : Наук. думка, 1931. – 596 с.
- ПКПКК Писцовая книга Пинского и Клецкого княжеств / [сост. пинским старостой С. Хваличевским в 1552–1555 гг.]. – Вильно : Тип. А. Г. Сыркина, 1884. – 747 с.
- Рев. Ревизия пущ и переходов звериных в бывшем Великом Княжестве Литовском с присовокуплением грамот и привилегий на входы в пущи и на земли / [сост. старостою мстибоговским Г. В. Воловичем в 1559 г.]. – Вильно : Типография губернского правления, 1867. – 395 с.

- СГНУ Горпинич В. О. Словник географічних назв України : топоніми та відтопонімні прикметники / В. О. Горпинич. – К. : Довіра, 2001. – 526 с.
- Скочияс Льв Скочияс І. Галицька (Львівська) єпархія XVII–XVIII ст. Організаційна структура та правовий статус / І. Скочияс. – Львів : Вид-во Українського католицького ун-ту, 2010. – 832 с.
- Скочияс Скочияс І. Генеральні візитації Київської унійної метрополії XVII–XVIII століть. Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія / І. Скочияс. – Львів : Вид-во Українського католицького ун-ту, 2004. – Т. 2 : Протоколи генеральних візитацій. – 512 с.
- СпВолГ Списокъ населенныхъ мість Волынской губерні / изд. Волынскаго губерн. стат. ком. – Житомиръ, 1911. – 454 с.
- СпПолтГ Список населенных мест Полтавской губернии (по обществам и на землях сельских сословий) за 1900 год. – Полтава : Губерн. земство, 1904. – 92 с. : карта.
- СУМ Словник української мови : в 11 т. [редкол. : І. К. Білодід (голов. ред) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1970–1980.
- СРУкр. Селянський рух на Україні 1569–1647 рр. : зб. документів і матеріалів / Боряк Г. В., Віслобоков К. А., Гирич Т. Ю. та ін. – К. : Наук. думка, 1993. – 536 с.
- УкрАТП Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. – К. : Укр. вид-во політичної літератури, 1947. – 1062 с.
- УПП Універсали Павла Полуботка (1722–1723) / [упоряд. В. Риневич ; голова ред. кол. П. Сохань]. – К. : ВІПОЛ, 2008. – 720 с.
- Ф. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / М. Фасмер. – М. : Прогресс, 1986. – Т. 1. – 573 с.; 1986. – Т. 2. – 671 с.; 1987. – Т. 3. – 830 с.; 1987. – Т. 4. – 860 с.
- ЦДІАК Центральний державний історичний архів України в Києві.

- ЦДІАЛ   Центральний державний історичний архів України у Львові.
- AGZ .   Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie / [wyd. L. Tatomir, F. X. Liske, A. Prochaska]. – Lwów : Nakł. T-wa Naukowego, 1865–1935. – Т. 1–20.
- AS   Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. – Lwów, 1890. – Т. 3. – 556 s.; 1890. – Т. 4. – 647 s.; 1910. – Т. 6. – 305 s.
- MRPS   Marticularum Regni Poloniae summaria... / [wyd. R. Wierzbowski]. – Warszawa, 1905–1908. – Pars. 1–3.
- SORG   Special orts repertorium vom Galizien / herausg. von der K. K. Statistischen central-commission. – Wien : A. Hölder, 1893. – 816 s.
- ZDM   Zbiór dokumentów Małopolskich / [wyd. Irena Sułkowska-Kuraś, Stanisław Kuraś] // Dokumenty króla Władysława Jagiełły z lat 1386–1417. – Wrocław etc., 1974. – Cz. 6. – 496 s.
- ЇDz   Źródła dziejowe. – Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 1877–1894. – Т. 5–22.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

воєвод. – воєводство; к. – колонія; кол. н. – колишня назва; пов. – повіт; пор. – порівняти; пос. – поселення; с. – село; у. – уїзд; х. – хутір

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ОБЛАСТЕЙ

Вн. – Вінницька область; Вл. – Волинська область; Вр. – Ворошиловоградська (суч. Луганська) область; Дн. – Дніпропетровська область; Др. – Дрогобицька (частина суч. Львівської) область; Жт. – Житомирська область; Зк. – Закарпатська область; І-Фр. – Івано-Франківська область; Кв. – Київська область; Лг. – Луганська область; Лв. – Львівська область; Пл. – Полтавська область; Рв. – Рівненська область; См. – Сумська область; Тр. – Тернопільська область; Хм. – Хмельницька область; Хрк. – Харківська область; Хрс. – Херсонська область; Чрц. – Чернівецька область; Чрг. – Чернігівська область

Надійшла до редколегії 13.09.2015